

Κυρίες και κύριοι,

Αλήθεια τι αφήνομε πίσω μας όταν φεύγουμε από τούτη τη ζωή;

Απογόνους, ίσως, την υστεροφημία μας και το έργο μας. Το έργο η τα έργα μας ως κάτι συνήθως χειροπιαστό, προσθέτουν μία ψηφίδα στην υστεροφημία και στην κρυφή η φανερή πολλές φορές επιθυμία μας να περάση κάτι από εμάς μέσω των απογόνων μας, η των κληρονόμων μας, στην αθανασία.

Σε παλαιότερες εποχές όπου η ζωή ήταν η έδειχνε πως ήταν πιο απλή, η ανατροφή των παιδιών για τη γυναίκα, η μαγειρική και το εργόχειρο, θεωρείται πως ήταν η πιο σημαντική μορφή έκφρασης επιδεξιότητας, κάτι που καταξίωνε στα μάτια των άλλων το άτομο, αποτελούσε στοιχείο υπερηφάνειας και πολλές φορές υποστήριζε την ανθρώπινη ανάγκη για την αίσθηση της μοναδικότητας.

Αυτή η επιδεξιότητα ήταν κάτι που τουλάχιστον μέχρι πρότινος μεταδιδόταν από γενιά σε γενιά.

Το υφαντό, από την πιο απλουστευμένη του μορφή με τον ευθύγραμμο διάκοσμο, μέχρι την πιο περίτεχνη, με τις ζώνες με το γραμμικό και το γεωμετρικό διάκοσμο, αποτελούσε προσωπική δημιουργία της κάθε υφάντρας η οποία άλλοτε αυτοσχεδιάζοντας και άλλοτε αναπαράγοντας μοτίβα και τεχνικές που όμως διδάχτηκε από τον οικογενειακό της περίγυρο, αποτελούσε σφραγίδα ταυτότητας τόσο του ίδιου του κατασκευαστή, όσο και αυτού που το κατείχε, συνήθως ως προίκα, σε μεταγενέστερες εποχές.

Το υφαντό, ως χρηστικό αντικείμενο η ως διακοσμητικό στοιχείο, πάντως μέρος της οικοσκευής είχε και αυτό την δική του περιπέτεια σε χαλεπούς καιρούς.

Όταν οι κατακτητές από την εποχή των Αραβικών επιδρομών μέχρι και πριν από εβδομήντα χρόνια λεηλατούσαν σπίτια και χωριά, όσα υφαντά δεν αρπάχτηκαν, κατακάηκαν.

Από την νεώτερη Ιστορία γνωρίζουμε πως οι Γερμανοί στρατιώτες τόσο αμέσως μετά την Μάχη της Κρήτης, όσο και αργότερα κατά την περίοδο της Γερμανο-ιταλικής Κατοχής, δεν άφησαν ευκαιρία να πάη χαμένη, αρπάζοντας πλιάτσικα ανάμεσα στα οποία και πολλά υφαντά, τα οποία έστελναν με το στρατιωτικό ταχυδρομείο, δώρο στις οικογένειές τους.

Τον Ιούνιο του 1941, αμέσως με την κατάληψη του Ηρακλείου από τους Γερμανούς, το κατάστημα υφαντών Καστρινογιάννη, λεηλατήθηκε από τους αλεξιπτωτιστές.

Στα χρόνια της Κατοχής, όταν ο γερμανικός στρατός με απόλυτη μεθοδικότητα κατέκαιε χωριά, μαζί με τις ανθρώπινες απώλειες καταστράφηκαν και τα υφαντά ως μέρος της οικοσκευής.

Διεσώθησαν μόνο κάποιες κουβέρτες ίσως, στις περιπτώσεις όπου ο κατακτητής επέτρεπε στις οικογένειες φεύγοντας από τα σπίτια τους, πριν καούν, να πάρουν μαζί τους μόνο ότι μπορούσαν να σηκώσουν.

Άρπαγες δεν ήταν μόνο οι Γερμανοί. Οι ντόπιοι συνεργάτες τους, που γνώριζαν σε ποια σπίτια είναι τα καλά προικιά, μετέφεραν στα δικά τους σπίτια, ότι μπορούσαν.

Σε κάποιες περιπτώσεις όπως στο κάψιμο της Δαμάστας, οι Γερμανοί χορήγησαν ειδική άδεια σε έναν συνεργάτη τους να πάρη με φορτηγό αυτοκίνητο ότι ήθελε από τα σπίτια που θα εκαίοντο.

Στο κάψιμο των χωριών του Αμαρίου τα υφαντά αρπάχτηκαν και μεταφέρθηκαν από τον κατακτητή με τις αγγαρείες σε ασφαλή τόπο. Το ίδιο και κατά το κάψιμο των Ανωγείων.

Μετά τον πόλεμο πολλά υφαντά αναγνωρίστηκαν. Υπάρχουν μαρτυρίες μεταναστών εργατών όπου στα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια, αναγνώρισαν κρητικά υφαντά σε σπίτια της Γερμανίας.

Αλλά και εδώ στην Κρήτη, όταν πριν το γάμο μεταφερόταν τα προικιά της νύφης και ως εκ τούτου ήταν σε κοινή θέα, σε κάποιες περιπτώσεις αναγνωρίστηκαν από κάποιους καλεσμένους αρπαγέντα υφαντά από τα δικά τους μέρη.

Ας κρατήσουμε από όλη αυτή την θλιβερή για το ανθρώπινο γένος περίοδο, τη λέξη «αναγνωρίστηκαν».

Το υφαντό, κυρίως αυτό με τον γεωμετρικό διάκοσμο, δεν αφήνει πολλά περιθώρια αυτοσχεδιασμού η καλλιτεχνικών, ας πούμε «αυθαιρεσιών».

Συνήθως το μοτίβο αναπαράγεται, από γενιά σε γενιά χωρίς παραλλαγές και αλλοιώσεις.

Συνεπώς μία περιοχή της Κρήτης, μία επαρχία και πολλές φορές, μία οικογένεια, μπορεί να υφάινει πάνω σε κάποιους «διακοσμητικούς δρόμους» -κάτι σαν τις κλίμακες στη μουσική η τα κουρδίσματα στα έγχορδα μουσικά όργανα- και αυτό το μοτίβο που αναπαράγει η υφάντρα, να έλκει την καταγωγή του από το βυζάντιο η ακόμα και από παλαιότερες εποχές.

Ο διάκοσμος σε ένα υφαντό, μπορεί να κουβαλά μνήμες από την υφαντική παράδοση κάποιας συγκεκριμένης οικογένειας από κάποια συγκεκριμένη περιοχή της Κρήτης, αλλά ακόμα και από τα βάθη του Βυζαντινού κράτους στην ανατολή.

Το υφαντό της Κρήτης, στα μάτια ενός έμπειρου γνώστη, λειτουργεί όπως λειτουργούν οι θυρεοί και τα οικόσημα των οικογενειών στην Ευρώπη.

Αποτελεί στοιχείο ταυτότητας του κατασκευαστή, της οικογένειας του και του τόπου καταγωγής του.

Το υφαντό στα μεταπολεμικά χρόνια, τότε που οι καιροί ήταν χαλεποί, για οικονομικούς αυτή τη φορά λόγους, αλλά και αργότερα με την οικονομική ευμάρεια των δεκαετιών του '80 και του 90, είχε και έχει τη μοίρα των αντικειμένων που για κάποιο λόγο, κάποια εποχή ο άνθρωπος κρίνει πως δεν του χρησιμεύουν πλέον.

Ως «άχρηστα» αν έχουν λίγη τύχη, παραμένουν ίσως σε μία κασέλα αλλιώς πετιόνται.

Κάποια κόβονται βάνουσα και κορνιζώνονται προκειμένου να διακοσμήσουν τους τοίχους κάποιας ταβέρνας η της ρεσεψιόν κάποιων ξενοδοχείων.

Σε εποχές οικονομικής δυσπραγίας πολλοί κάτοχοι υφαντών τα πωλούν, πολλές φορές σε εξευτελιστικές τιμές.

Στα παλαιοπωλεία, εξ αιτίας του ότι αναμοχλεύονται, χάνονται οι πληροφορίες για την προέλευση τους, πολλές φορές δε ο παλαιοπώλης, για ευνόητους λόγους, δίδει σκόπιμα παραπλανητικές πληροφορίες για την προέλευση, στον υποψήφιο αγοραστή.

Πριν τέσσερεις μήνες βρισκόμουν στην Σκωτία όπου ο γιός ενός Βρεταννού κατασκόπου που υπηρέτησε στην Κρήτη την περίοδο της Κατοχής, μου δώρισε μία υφαντή μάλλινη ρασισμένη κάπα βοσκού από τα Λευκά Όρη.

Την κάπα αυτή την φορούσε ο πατέρας του κατά την παραμονή του στα κρητικά βουνά και η οικογένεια του την διατήρησε με αγάπη και σεβασμό για εβδομήντα χρόνια.

Ας σημειωθεί πως αυτές οι σπάνιες λευκές κάπες των βοσκών της δυτικής Κρήτης, έχουν πεταχτεί από εμάς τους ίδιους όπως έχουν πεταχτεί τόσα άλλα αντικείμενα που, με την ύπαρξη τους και μόνο, τεκμηριώναν το ποιο είμαστε και από πού ερχόμαστε.

Στον τόπο μας δυστυχώς δεν υπάρχουν Εθνικές Ακαδημίες, όπως την Ευρώπη, όπου στα ερμάρια και στα ντουλάπια τους, διασώζονται νήματα, χρωστικές ύλες, και αντιπροσωπευτικά δείγματα υφασμάτων με όλες τις τεχνικές ύφανσης και τα μοτίβα.

Οι συλλογές στα Μουσεία της Ελλάδας είναι «συμπτωματικές». Έχουμε ότι μας έφεραν ίσως κάποιοι και μας το δώρισαν.

Στόχευση για αναζήτηση και διάσωση συγκεκριμένων υφαντών, δεν υπήρξε ποτέ.

Την ύστατη στιγμή της τύχης του κρητικού υφαντού, ας αναλάβει κάθε ένας από εμάς τις ευθύνες που του αναλογούν.